

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Навчально-науковий інститут оперативно-рятувальних сил
Кафедра психології діяльності в особливих умовах

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПСИХОЛОГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ»
циклу загальної підготовки
за освітньо-професійною програмою
«Охорона праці»

підготовки бакалавра
у галузі знань 26 «Цивільна безпека»
за спеціальністю 263 «Цивільна безпека»
мова навчання – українська

Схвалено вченою радою
навчально-наукового інституту
оперативно-рятувальних сил
Протокол від «30 »серпня 2025 року № 1

Черкаси – 2025 рік

1. Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Поняттєві засоби отримані у процесі вивчення навчальної дисципліни «Психологія діяльності в особливих умовах» відкривають доступ до використання науково обґрунтованих методів екстремальної психології для проведення аналізу, оцінки, експертизи та надання допомоги працівнику у гармонізації психіки, набуття нею стійкості перед викликами ззовні у звичайних та екстремальних умовах. Така спроможність є універсальним знаряддям у професійній компетентності та діяльності психолога. Вона дає можливість бути дієвим: отримувати, виходячи із концептуальних знань, надійні емпіричні дані, робити обґрунтовані висновки та передбачати успіх дій та перспективи розвитку фахівців екстремального профілю.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Грибенюк Геннадій Сергійович, професор кафедри психології діяльності в особливих умовах Навчально-наукового інституту оперативно-рятувальних сил Національного університету цивільного захисту України, доктор психологічних наук, професор
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, кабінет 107. Номер телефону: 096 2266263
E-mail	Геннадій Грибенюк, hrybeniuk_hennadii@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	Сфера наукових інтересів пов'язана з розробкою проблем психології прийняття рішень в екстремальних умовах, зокрема, активізацією внутрішніх резервів людини. Життєздійснення ставить вимоги до людини як суб'єкта "самоперетворень" і самоефективності. У зв'язку з цим цікавими є особистісні, соціально-психологічні та організаційно-психологічні умови становлення і розвитку здатності до саморегуляції як детермінанти ефективної діяльності в різних умовах та готовності мотиваційної сфери фахівців.

Професійні здібності	Досвід: - практичного управління різномісцевими соціотехнічними та соціономічними системами на робочих місцях сектору безпеки та оборони; - ведення наукового пошуку самостійно та у складі проектних груп; - викладацької та керівної роботи у закладі вищої освіти; - експертної роботи у складі спеціалізованих вчених рад.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Доктор психологічних наук, зокрема: спрямування наукової спеціалізації кандидатського рівня — військова психологія та педагогіка, з розкриттям мотиваційної готовності фахівця; докторського рівня — педагогічна та вікова психологія, де розкрито проблеми здатності до саморегуляції та її становлення у курсантів. Автор значної кількості монографій, наукових фахових публікацій у вітчизняних та міжнародних виданнях.

Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться відповідно до затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті університету (

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру у другий та четвертий вівторок кожного місяця з 14.00 до 15.00 в кабінеті № 234. У разі необхідності додаткової консультації, її час, здобувач погоджує з викладачем.

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Психологія діяльності в особливих умовах» має на меті сформувати у здобувачів вищої освіти психологічну готовність до діяльності в особливих та екстремальних умовах. Вивчення дисципліни сприятиме засвоєнню здобувачами системи основних понять психологія діяльності в особливих умовах, розвитку їх здатності до самостійного оволодіння психологічними знаннями, формуванню навичок творчого мислення та здатності до професійного саморозвитку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати:

знання:

- психологічних основ виконання професійних завдань в особливих та екстремальних умовах, зокрема воєнного стану;
- методів визначення психічного стану людини та способів виведення психіки людини зі стресового стану, технологій екстреної психологічної допомоги;
- психологічних особливостей поведінки великих груп людей.

уміння:

- організувати роботу персоналу ДСНС України в умовах надзвичайних ситуацій при високих емоційних і фізичних навантаженнях;
- швидко приймати рішення в умовах, які змінюються;
- упереджувати панічні настрої і брати на себе роль лідера;
- володіти навичками екстреної психологічної допомоги.

комунікацію: здатність аргументовано викладати власні погляди на актуальні проблеми психології діяльності в особливих умовах персоналу ДСНС України, аналізувати надзвичайні ситуації та визначати їхній психологічний зміст.

відповідальність та автономію: готовність до використання психологічних знань при реалізації професійних функцій; відповідальність за власну психологічну підготовку до професійної діяльності в особливих та екстремальних умовах воєнного стану.

3. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна, вечірня)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни	Обов'язкова загальна	
Навчальний рік	2025-2026	
Семестр	2-й	
Обсяг дисципліни:		
в кредитах ЄКТС	3	
загальна кількість годин	90	
кількість модулів	1	
Розподіл часу за навчальним планом (в годинах):		
лекції	20	
практичні заняття	10	
семінарські заняття	14	
курсорова робота	-	
самостійна робота	44	
індивідуальні завдання	на вибір	
Форма підсумкового контролю	диференційований залік	

4. Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити: філософія.

Постреквізити: базова загальновійськова підготовка; пожежна тактика; організація служби та підготовки; організація аварійно-рятувальних робіт; стажування.

Постреквізити: базова загальновійськова підготовка; основи пожежної тактики; рятувальна підготовка; організація аварійно-рятувальних робіт та інших невідкладних робіт; ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій; стажування.

5. Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Охорона праці» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

– досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	Абревіатура
Володіти культурою мислення, технологією освоєння соціального досвіду на рівні, необхідному для професійної діяльності.	ПРН 02
Організовувати та проводити навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, заняття з особовим складом підрозділу; доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід у сфері професійної діяльності.	ПРН 25

– формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності	Абревіатура
Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	ЗК 01
Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	ЗК 02
Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	ЗК 04
Навички міжособистісної взаємодії.	ЗК 07
Здатність ухвалювати рішення та діяти дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.	ЗК 10
Здатність до застосовування тенденцій розвитку техніки і технології захисту людини, матеріальних цінностей і довкілля від небезпек техногенного і природного характеру та обґрунтованого вибору засобів та систем захисту людини і довкілля від небезпек.	СК 13
Здатність організовувати та проводити навчання працівників	СК 27

підприємств, установ та організацій і населення до дій в умовах надзвичайних ситуацій.	
Здатність надавати домедичну допомогу постраждалим особам.	СК 28

6. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. «ПСИХОЛОГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ»

Змістовий модуль 1. Психологічні особливості професійної діяльності персоналу ДСНС України

Тема №1. Теоретичні засади діяльності персоналу ДСНС України в екстремальних умовах

Предмет, задачі та методи психології діяльності в особливих умовах. Основні поняття, що використовуються в законодавстві України для відображення та опису ризиконебезпечних ситуацій у діяльності персоналу ДСНС України. Класифікація надзвичайних ситуацій. Психологічна класифікація екстремальних ситуацій. Психолого-педагогічні типи екстремальних ситуацій у діяльності персоналу ДСНС України. Війна як екстремальна ситуація.

Література: [Баз.: 1, 2, 5, 6, 9. Доп.: 3, 8, 9, 20].

Тема №2. Психологічні особливості професійної діяльності персоналу ДСНС України в екстремальних умовах

Специфіка діяльності персоналу ДСНС України в екстремальних умовах воєнного стану. Основні групи факторів, що мають сильний вплив на персонал ДСНС України в екстремальних умовах воєнного стану. Професійно важливі якості та їхня роль у забезпеченні безпомилкової діяльності персоналу ДСНС України в екстремальних умовах.

Література: [Баз.: 1, 2, 4-6, 8, 10. Доп.: 1, 6, 8-10, 13-15, 20].

Тема №3. Психологічні наслідки діяльності персоналу ДСНС України в екстремальних умовах

Основні психічні стани та реакції, що виникають у персоналу ДСНС України в екстремальних умовах воєнного стану. Стрес та його роль у житті людини. Професійний стрес працівника ДСНС України. Позитивні та негативні особистісні наслідки екстремальних перевантажень.

Література: [Баз.: 1, 2, 4, 5, 10. Доп.: 1, 4, 6, 9, 12, 15-17].

Змістовий модуль 2. Психологічна підготовка персоналу ДСНС України

Тема № 4. Особливості психологічної підготовки персоналу ДСНС України

Сутність психологічної підготовки. Зміст психологічної підготовки до екстремальної діяльності в умовах воєнного стану. Види психологічної підготовки до екстремальної діяльності в умовах воєнного стану. Вимоги до психологічної підготовки в умовах воєнного стану. Принципи психологічної

підготовки. Організація психологічної підготовки. Організаційні форми психологічної підготовки. Проведення занять з психологічної підготовки. Навчальна база психологічної підготовки. Навчальні засоби психологічної підготовки. Заходи безпеки під час проведення психологічної підготовки.

Література: [Баз.: 1, 2, 5, 6, 10. Доп.: 3, 7, 9, 11, 14].

Тема № 5. Технології психологічної підготовки персоналу ДСНС України до діяльності в екстремальних умовах

Формування навичок і умінь, необхідних для дій у складних ситуаціях. Сучасні психологічні технології розвитку професійно важливих якостей персоналу ДСНС України. Прийоми моделювання психологічних факторів професійної діяльності персоналу ДСНС України. Методика перевірки й оцінки психологічної підготовленості персоналу ДСНС України.

Література: [Баз.: 1, 2, 5, 6, 10. Доп.: 3, 5, 7, 9, 11, 14, 18].

Змістовий модуль 3. Психологічні основи збереження та підтримки професійної надійності персоналу ДСНС України

Тема №6. Психологічні засади безпеки праці персоналу ДСНС України в екстремальних умовах

Фактори безпеки праці та їхній взаємозв'язок. Соціально-психологічні причини травматизму і загибелі персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану. Психологічні засоби підвищення безпечної поведінки персоналу ДСНС України під час дій в умовах обстрілів.

Література: [Баз.: 1, 2, 4, 5, 9. Доп.: 6, 8-10, 13-16].

Тема №7 Психологічні особливості поведінки людей в екстремальних умовах

Особливості психологічного реагування на екстремальні ситуації. Поведінкові реакції постраждалих. Стихійна масова поведінка людей в екстремальних ситуаціях. Паніка. Чутки в умовах екстремальної ситуації.

Література: [Баз.: 2, 5, 9. Доп.: 2, 7, 9, 12, 17].

Тема №8. Екстрена психологічна допомога в екстремальних умовах

Сутність та зміст екстреної психологічної допомоги. Загальні правила надання екстреної психологічної допомоги. Основні правила взаємодії персоналу ДСНС України з родичами загиблих. Психологічна самопомога персоналу ДСНС України в екстремальних умовах.

Література: [Баз.: 1, 3, 7, 10 Доп.: 1-3, 7, 9, 12, 17, 19].

Тема №9. Особливості надання екстреної психологічної допомоги в залежності від типу психологічної реакції на екстремальну ситуацію.

Специфіка екстреної психологічної допомоги при руховому збудженні. Особливості надання екстреної психологічної допомоги при апатії. Надання екстреної психологічної допомоги при виникненні страху. Специфіка екстреної психологічної допомоги при ступорі. Особливості надання екстреної психологічної допомоги при агресії. Надання екстреної психологічної допомоги при істеричі.

Література: [Баз.: 3, 7, 10. Доп.: 1, 2, 6, 9, 12, 16-19].

Модульна контрольна робота Залік

Розподіл дисциплін у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (очна форма: денна, вечірня)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин за формами навчання					поточний контроль
	Усього	у тому числі				
		лекції	практ. заняття	семінар. заняття	самостійна робота*	
МОДУЛЬ 1. ПСИХОЛОГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ						
Змістовий модуль 1. Психологічні особливості професійної діяльності персоналу ДСНС України						
Тема №1. Теоретичні засади діяльності персоналу ДСНС України в екстремальних умовах	9	2	-	2	5	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема №2. Психологічні особливості професійної діяльності персоналу ДСНС України в екстремальних умовах	9	2	-	2	5	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема №3. Психологічні наслідки діяльності персоналу ДСНС України в екстремальних умовах	9	2	-	2	5	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
<i>Разом за змістовим модулем 1.</i>	27	6	-	6	15	-
Змістовий модуль 2. Психологічна підготовка персоналу ДСНС України						
Тема №4. Особливості психологічної підготовки персоналу ДСНС України	8	2	2	-	4	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема № 5. Технології психологічної підготовки персоналу ДСНС України до діяльності в екстремальних умовах	14	4	4	2	4	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання, практичні завдання СПП
<i>Разом за змістовим модулем 2.</i>	22	6	6	2	8	-

Змістовий модуль 3. Психологічні основи збереження та підтримки професійної надійності персоналу ДСНС України						
Тема №6. Психологічні засади безпеки праці персоналу ДСНС України в екстремальних умовах	8	2	-	2	4	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема №7. Психологічні особливості поведінки людей в екстремальних умовах	8	2	-	2	4	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема №8. Екстрена психологічна допомога в екстремальних умовах	8	2	-	2	4	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема №9. Особливості надання екстреної психологічної допомоги в залежності від типу психологічної реакції на екстремальну ситуацію	10	2	2	2	4	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
<i>Разом за змістовим модулем 3.</i>	34	8	2	8	16	-
Модульна контрольна робота	7	-	2	-	5	письмові завдання
Диференційований залік	-	-	-	-	-	-
ВСЬОГО	90	20	10	16	44	-

* Примітка: самостійна робота здійснюється за методичними рекомендаціями щодо організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологія діяльності в особливих умовах».

Індивідуальні завдання (орієнтовна тематика індивідуальних завдань)

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час аудиторних занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, дайджесту, аналітичного огляду, аналізу практичних та проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень та ін.

Тематика індивідуальних занять, що наведена у програмі є орієнтовною. Здобувачам надається право вільного вибору теми індивідуальної роботи, що повинна відповідати таким критеріям як: актуальність та відповідність завданням навчальної дисципліни.

Детальний опис форм, вимоги до виконання та критерії оцінювання індивідуальних завдань здобувачів викладені у методичних вказівках до виконання індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти на кафедрі психології діяльності в особливих умовах.

1. Проблема екстремальності у сучасній психологічній науці.
2. Екстремальні ситуації у житті та діяльності людини.
3. Війна як екстремальна ситуація.

4. Класифікація та характеристика екстремальних ситуацій воєнного характеру.
5. Професіографічний опис основних видів діяльності персоналу ДСНС України.
6. Паспорт професії та професійно важливі якості персоналу ДСНС України.
7. Психологічні особливості формування патріотизму у персоналу ДСНС України.
8. Визначення професійної придатності персоналу ДСНС України.
9. Вплив екстремальних умов професійної діяльності на психіку та здоров'я пожежних-рятувальників.
10. Стереотипні форми поведінки персоналу ДСНС України в умовах екстремальної ситуації.
11. Психологічні особливості формування психологічної готовності персоналу ДСНС України до проведення оперативних дій в умовах воєнного стану.
12. Психологічні складові екстремальної надійності персоналу ДСНС України в умовах обстрілів.
13. Засоби наочності та їхня роль в психологічній підготовці персоналу ДСНС України.
14. Особливості психологічної підготовки керівника гасіння пожежі.
15. Особливості психологічної підготовки газодимозахисника.
16. Особливості психологічної підготовки диспетчера.
17. Шляхи та засоби збереження, підтримки та відновлення працездатності персоналу ДСНС України в постекстремальний період.
18. Фізичне виховання і спорт у подоланні негативних наслідків бойового стресу у персоналу ДСНС України.
19. Психопрофілактика стресу в професійній діяльності персоналу ДСНС України.
20. Фактори, що впливають на формування стратегій стрес-долаючої поведінки персоналу ДСНС України.
21. Основні соціально-психологічні детермінанти впливу на психічне здоров'я персоналу ДСНС України.
22. Психологічний аналіз змісту положень нормативно-правових актів щодо їх впливу на психічне здоров'я персоналу ДСНС України.
23. Місце та роль начальника в збереженні здоров'я персоналу ДСНС України.
24. Вплив війни на психічне здоров'я персоналу ДСНС України.
25. Соціально-психологічна допомога персоналу ДСНС України, які пережили полон.
26. Індивідуальна захищеність в системі безпеки праці персоналу ДСНС України.
27. Авторитетність і лідерство у колективі караулу ОРСЦЗ ДСНС України.
28. Роль індивідуально-психологічних властивостей у забезпеченні безпеки персоналу ДСНС України.

29. Вплив алкоголю на морально-психологічний стан підрозділу ОРСЦЗ ДСНС України.

30. Мотиви вживання алкоголю та наркотичних речовин серед персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.

31. Особливості комунікативної підтримки персоналу ДСНС України в екстремальних умовах.

32. Саморегуляція як засіб управління психічним станом працівника ДСНС України в екстремальних умовах.

33. Особливості психологічної роботи з панічним натовпом в умовах воєнних дій.

34. Особливості поведінки людей на пожежі.

35. Проблеми наставництва в підрозділах ДСНС України.

36. Адаптивні можливості працівників ДСНС в умовах постійних обстрілів.

37. Особистісні чинники, що визначають процес вибору професії рятувальника.

38. Особливості професійної діяльності пожежних-рятувальників в умовах воєнного стану.

39. Специфіка діяльності фахівців піротехнічних підрозділів під час війни.

40. Діяльність психологів ДСНС України в умовах збройної агресії.

Перелік завдань для підготовки до модульного контролю знань

1. Охарактеризувати предмет та завдання психології діяльності в особливих умовах.

2. Розкрити обсяг та зміст основних понять, що використовуються в законодавстві України для відображення та опису ризиконебезпечних ситуацій у діяльності персоналу ДСНС України.

3. Представити класифікацію надзвичайних ситуацій.

4. Навести психологічну класифікацію екстремальних ситуацій.

5. Проаналізувати психолого-педагогічні типи екстремальних ситуацій у діяльності персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.

6. Охарактеризувати війну як екстремальну ситуацію.

7. Диференціювати та провести феноменологічний аналіз понять «типові умови діяльності», «особливі умови діяльності», «екстремальні умови діяльності».

8. Дати характеристику професійним вимогам персоналу ДСНС України.

9. Визначити роль професійно важливих якостей у забезпеченні безпомилкової діяльності персоналу ДСНС України в екстремальних умовах.

10. Пояснити специфіку діяльності персоналу ДСНС України в екстремальних умовах воєнного стану.

11. Виокремити основні групи факторів, що мають сильний вплив на персонал ДСНС України в екстремальних умовах воєнного стану.

12. Охарактеризувати основні психічні стани працівників ДСНС України в екстремальних умовах воєнного стану.

13. Охарактеризувати основні психічні реакції, що виникають у персоналу ДСНС України в екстремальних умовах воєнного стану.

14. Проаналізувати позитивні особистісні наслідки екстремальних перевантажень.

15. Проаналізувати негативні особистісні наслідки екстремальних перевантажень.

16. Розкрити обсяг і зміст поняття «стрес» та визначити його роль у житті людини.

17. Пояснити суб'єктивну значущість стресогенності екстремальних ситуацій.

18. Проаналізувати модель професійного стресу працівника ДСНС України.

19. Розкрити сутність та зміст психологічної підготовки персоналу ДСНС України до екстремальної діяльності в умовах воєнного стану.

20. Охарактеризувати види психологічної підготовки персоналу ДСНС України до екстремальної діяльності в умовах воєнного стану.

21. Дати характеристику вимог до психологічної підготовки персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.

22. Розкрити організаційні форми психологічної підготовки персоналу ДСНС України до екстремальної діяльності в умовах воєнного стану.

23. Охарактеризувати навчальні засоби психологічної підготовки персоналу ДСНС України.

24. Розкрити психологічні технології розвитку професійно важливих якостей персоналу ДСНС України.

25. Охарактеризувати прийоми моделювання психологічних факторів професійної діяльності персоналу ДСНС України.

26. Розкрити обсяг і зміст поняття «психічне здоров'я персоналу ДСНС України».

27. Дати характеристику особливостям психічного здоров'я персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.

28. Визначити та проаналізувати суб'єктів впливу на психічне здоров'я персоналу ДСНС України.

29. Дати рекомендації щодо збереження психічного здоров'я персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.

30. Охарактеризувати психологічні засади безпеки праці персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.

31. Визначити фактори безпеки праці та представити їхній взаємозв'язок.

32. Проаналізувати соціально-психологічні причини травматизму і загибелі персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.

33. З'ясувати основні фактори травмування та загибелі персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.

34. Проаналізувати типові травмонебезпечні ситуації у діяльності персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.

35. Дати характеристику психологічним засобам підвищення безпечної поведінки персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.

36. Розкрити обсяг і зміст поняття «екстрена психологічна допомога».

37. Охарактеризувати специфіку екстреної психологічної допомоги при руховому збудженні.

38. Розкрити особливості надання екстреної психологічної допомоги при апатії.

39. Пояснити тактику надання екстреної психологічної допомоги при виникненні страху.

40. Розкрити специфіку екстреної психологічної допомоги при ступорі.

41. Охарактеризувати особливості надання екстреної психологічної допомоги при агресії.

42. Проаналізувати тактику надання екстреної психологічної допомоги при істеричі.

43. Визначити особливості психологічного реагування постраждалих на надзвичайні ситуації.

44. Проаналізувати поведінкові реакції постраждалих в надзвичайних ситуаціях в умовах воєнних дій.

45. Охарактеризувати особливості поведінки людей на пожежі.

7. Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується **в таких формах**: навчання заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

В навчальній дисципліні використовуються **такі методи навчання і викладання**:

– методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда, інструктаж); наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження); практичні методи навчання (практична робота, виїзні заняття);

– методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний; традуктивний;

– методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад; частково-пошуковий; дослідницький;

– інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; навчання з використанням технічних ресурсів; **інтерактивні методи**; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;

– науково-дослідна робота;

– самостійна робота.

8. Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: диференційований залік, стандартизовані тести, наскрізні та командні проекти, аналітичні звіти, реферати, есе, презентація власних досліджень, виконання практичних завдань на психолого-тренувальних та тренажерних комплексах, смузі психологічної підготовки, участь у тактико-спеціальних навчаннях.

9. Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, практичних завдань на смузі психологічної підготовки, психолого-тренувальних та тренажерних комплексах, проектної роботи тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі диференціального заліку.

Розподіл балів, які отримують здобувачі денної форми навчання, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є: диференціальний залік

Розподіл балів												
Модуль 1												
Поточний контроль та самостійна робота									Індивідуальні завдання	Модульна контрольна робота	Залік	Сума балів
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	до 30	T.T. 1-9	-	100
до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5				

Примітка: за виконання творчих робіт з навчальної дисципліни здобувачу можуть нараховуватися додаткові, заохочувальні бали. Сума заохочувальних балів не має перевищувати 20. Максимально можлива сума підсумкової оцінки з дисципліни (з урахуванням додаткових заохочувальних балів) – 100 балів. Види творчих робіт та критерії

щодо їх оцінювання наведені у методичних вказівках до виконання індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти на кафедрі психології діяльності в особливих умовах (розділ «Оцінювання творчих робіт»).

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми освітнього процесу:

- поточне оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять;
- оцінка (бали) за індивідуальну роботу;
- оцінка (бали) за виконання творчих робіт;
- підсумковий модульний контроль успішності.

Поточний контроль

проводиться на кожному практичному, семінарському занятті. Він передбачає оцінювання теоретичних знань та практичних умінь здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу).

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному, семінарському занятті дисципліни здійснюється в діапазоні від 0 до 5 балів:

5 балів – завдання виконане, відповідь вірна, наведено переконливу аргументацію.

4 бали – завдання виконане, відповідь вірна, але обґрунтування відповіді недостатнє.

3 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, допущені незначні помилки.

2 бали – завдання виконане частково, допущені значні помилки.

1 бал – завдання виконане на рівні окремих фрагментів.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання. При виконанні практичних завдань оцінюється вміння правильно визначати та аналізувати психічні явища, надавати рекомендації та підбирати тактики психологічного впливу; форми та методи психологічної підготовки тощо, вміння їх застосовувати на практиці.

Підсумкова модульна робота

є складовою підсумкового контролю і здійснюється шляхом проведення письмової контрольної роботи у межах залікового модулю дисципліни. Кожен варіант модульної контрольної роботи для здобувачів очної форми навчання складається з десяти тестових завдань та одного ситуаційного завдання; для здобувачів заочної форми навчання – двох теоретичних завдань та одного ситуаційного завдання. Відповіді на поставленні завдання повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміти застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів,

розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання знань здобувачів очної форми навчання при виконанні модульної роботи здійснюється в діапазоні від 0 до 25 балів.

Тестові завдання: вага одного правильно вирішеного тестового завдання становить 1 бал, максимальна кількість балів за правильне вирішення усіх тестових завдань становить 10 балів. Ситуаційне завдання: максимальна кількість балів за вирішення ситуаційного завдання становить 15 балів. При вирішенні даного завдання оцінюється особиста позиція на проблемну ситуацію (до 5 балів), самостійність її вирішення (до 5 балів) та творчий підхід (до 5 балів).

Підсумковим контролем

успішності з дисципліни є диференційний залік, який полягає в накопичувальній оцінці в балах із засвоєння здобувачами навчального матеріалу дисципліни на підставі результатів виконаних індивідуальних завдань, різних видів навчальних робіт на семінарських та практичних заняттях, визначених робочою програмою.

Складання заліку здобувачами заочної форми навчання відбувається у формі розв'язання 30 тестових завдань та виставлення підсумкових балів (з урахуванням накопичених балів за виконанні індивідуальні завдання, контрольну роботу) за навчальну дисципліну. Вага одного правильно вирішеного тестового завдання становить 1 бал, максимальна кількість балів за правильне вирішення усіх тестових завдань становить 30 балів.

Здобувач допускається до складання підсумкового контролю, якщо він виконав усі види обов'язкових робіт, що передбачені робочою програмою дисципліни.

У разі не згоди із результатом підсумкового контролю або порушенням процедури його проведення здобувач має право на їхнє оскарження. Порядок такого оскарження викладений у Положенні про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України.

Оцінювання самостійної роботи.

Результати самостійної роботи спеціально не оцінюються, але виявляються під час діагностики знань з навчальної дисципліни. Навчальний матеріал дисципліни, засвоєний у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль, передбачений робочим навчальним планом, разом з іншим навчальним матеріалом дисципліни і оцінюється за критеріями відповідного підсумкового контролю.

Оцінювання індивідуальних завдань

здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну

роботу і не входять до тем аудиторних занять, навчальних практик/практичних, семінарських занять, контролюється під час модульного та підсумкового контролів. Оцінювання індивідуальних завдань залежать від форми виконання, наприклад:

Реферат, доповідь: 3 бали – у роботі здобувачі правильно виокремили основні положення з різних джерел, логічно та структурно об'єднали їх, коротко проаналізували та зробили ґрунтовні узагальнюючі висновки. Дотримано усі вимоги щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що включає вітчизняні та іноземні літературні джерела;

2 бали – у роботі здобувачі в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерела, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Дотримано більшість вимог щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що складається лише з вітчизняних літературних джерел;

1 бал – у роботі здобувачі фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерела, не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Не дотримано вимог щодо структурної побудови роботи. Список використаної літератури оформлений не вірно або відсутній;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації:

5 балів – робота виконана у повному обсязі із чітким дотриманням визначеної структури. Робота містить ґрунтовний аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

4 бали – робота виконана у повному обсязі із дотриманням визначеної структури за виключенням деяких елементів. Робота містить аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

3 бали – робота виконана частково із дотриманням визначеної структури, що містить більшість необхідних елементів. Робота містить поверхневий аналіз, висновки та окремі рекомендації з порушеної проблеми;

2 бали – робота виконана частково. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, окремі висновки. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, висновки зроблені не вірно. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Есе: 3 бали – здобувач створює оригінальний за думкою та оформленням письмовий твір відповідно до навчальної ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет, наводить доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних психологічних проблем; приклади переконливі, конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки

(логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів;

2 бали – здобувач самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; наводить доречні аргументи; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за двома показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації;

1 бал – побудований текст характеризується фрагментарністю; сформульована теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладів немає або вони не є доречними;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Групова презентація: 3 бали – усі ідеї подані таким чином, що демонструють глибокі знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації чітко визначена і добре розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, організована. Дотримані прийняті норми культури презентації, автори творчо підійшли до її оформлення. Робота не переобтяжена текстом. Наявні гіперпосилання працюють коректно. Усі учасники групи беруть активну участь у висвітленні презентації;

2 бали – більша частина ідей подані таким чином, що демонструють значні знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації доволі чітко визначена і задовільно розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, у достатній мірі організована. Дотримані прийняті норми культури презентації. Робота дещо переобтяжена текстом, що ускладнює її сприйняття. Наявні гіперпосилання працюють. Переважна більшість учасників групи беруть участь у висвітленні презентації;

1 бал – більшість ідей у презентації виражені нечітко. Тема визначена нечітко і розроблена з помилками. Презентація має порушену структуру або взагалі її не має. Зустрічається багато порушень прийнятих норм культури проведення презентації. Окремі учасники групи або лише один з них може пояснити викладені ідеї;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної недоброчесності;

Проектна діяльність: 5 балів – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. Наявний творчий підхід до вирішення проблеми. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Обґрунтовано використано доцільні методи. Містяться відповідні висновки з якісними і кількісними даними. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач вільно орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання;

4 бали – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з незначними помилками;

3 бали – робота виконана. У роботі визначено об'єкт та предмет дослідження, що потребують уточнення. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить ілюстраційний матеріал, дещо перевантажений текстом, доповідач переважно орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з помилками.

2 бали – робота виконана частково. У роботі невірно визначено об'єкт та предмет дослідження. Використані методи переважно вжито доцільно. Містяться часткові висновки. Презентація проекту перевантажена текстом, доповідач слабо орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з грубими помилками;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. У роботі невірно визначено об'єкт та предмет дослідження або вони відсутні. Використані методи недоцільні. Містяться часткові висновки. Презентація проекту відсутня, доповідач не орієнтується у поданому матеріалі;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної не доброчесності.

11. Рекомендовані джерела інформації

Базова література

1. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: навчальний посібник / за ред. М. Ковалю. Львів: ЛДУБЖД, 2023. 308 с.

2. Приходько І.І., Колесніченко О.С., Тімченко О.В. Психологія екстремальної діяльності : навч. посіб. Харків : НА НГУ, 2016. 571 с.

3. Протоколи надання психологічної підтримки та допомоги персоналу ДСНС та членам їх сімей: посібник / Кердивар В.В., Овсяннікова Я.О., Перелигіна Л.А., Платонов В.М., Похілько Д.С. Харків: Факт, 2024. 154 с.

4. Психологічні наслідки перебування рятувальників у зоні проведення антитерористичної операції: монографія; за ред. Н.В. Оніщенко, О.В. Тімченко. Харків: ФОП Панов А.М., 2019. 176 с.

5. Психологія діяльності в особливих умовах : навч.посіб. / за заг. ред. проф. М.А. Кришталю. Черкаси: видавець Третяков О.М., 2021. 120 с.

6. Психологія праці в звичайних та екстремальних умовах: навч. посіб. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 652 с.

7. Оніщенко Н.В. Екстрена психологічна допомога в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти : монографія. Харків : Право, 2014. 584 с.

8. Оніщенко Н.В., Платонов В.М. Професіографічний аналіз діяльності піротехнічних підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій: монографія. Харків: ФОП Панов А. М., 2024. 144 с.

9. Розов В.І. Психологія екстремальних ситуацій. Київ : КНТ. 3-тє видання, 2024. 712 с.

10. Фомич М.В., Кришталь М.А., Мохнар Л.І., Дячкова О.М., Чередниченко Т.В. Сучасні форми та методи роботи психолога в кабінеті психологічного розвантаження персоналу ДСНС України: монографія. Черкаси: видавець Вовчок О.Ю., 2023. 198 с.

Допоміжна література

1. Довбій Т.Ю., Лебедева С.Ю., Попов В.М. Професійна самотність та її корекція у рятувальників ДСНС України : монографія. Харків : НУЦЗУ, 2015. 164 с.

2. Збереження психічного здоров'я населення України в умовах війни: навч. посіб. / Н.Г. Іванова, Б.В. Михайлов, В.Д. Мішиєв та ін. Київ : НА СБУ, НУ ОЗУ ім. П.Л. Шупика, 7БЦ, 2024. 212 с.

3. Кодекс цивільного захисту України : закон України, 02.10.2012, № 5403-VI. URL: <http://surl.li/fiacab>.

4. Корольчук М. С., Корольчук В.М., Кулаженко А.І. Психологічні особливості віддалених наслідків стресогенних впливів : монографія / за ред. М.С. Корольчука. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 276 с.

5. Малхазов О.Р. Розвиток емоційної стійкості в осіб, що переживають наслідки травматичних подій : монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 215 с.

6. Миронець С.М., Тімченко О.В. Негативні психічні стани рятувальників в умовах надзвичайної ситуації : монографія. Київ : Консультант. 232 с.

7. Наказ МВС України від 31.08.2017, № 747 «Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій». URL: <https://cutt.ly/ITk0vqW>.

8. Наказ МВС України від 26.04.2018 № 340 «Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж». URL : <http://surl.li/uzgowc>.

9. Особливості цивільного захисту в умовах воєнного конфлікту : колективна монографія / за ред. Р. Мугаверо, В. Андронова та М. Кустова. Харків-Рим. 2023. 238 с.

10. Пономаренко І.В. Психологічні особливості професійного благополуччя працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філософії з психології. Черкаси: НУЦЗ України, 2024. 290 с.

11. Психологічна підготовка військовослужбовців ЗСУ до перебування в умовах різкої зміни бойової обстановки та умовах примусової ізоляції: метод.реком. Київ: «Центр учбової літератури», 2022. 108 с.

12. Психолого-корекційний практикум травм війни : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 396 с.

13. Приходько Ю.О., Перелигіна Л.А. Психологічні чинники успішності професійної діяльності пожежних-рятувальників МНС України: монографія. Харків : НУЦЗУ, КП «Міська друкарня», 2012. 216 с.

14. Приходько І.І. Засади психологічної безпеки персоналу екстремальних видів діяльності: монографія. Харків : Акад. ВВ. МВС України, 2013. 745 с.
15. Соціально-психологічні детермінанти помилкових дій у професійній діяльності фахівців водолазних формувань аварійно-рятувальних підрозділів МНС України : монографія. Харків : УЦЗУ, 2009. 216 с.
16. Світлична Н.О., Перелигіна Л.А., Афанасьєва Н.Є. Соціально-психологічні чинники збереження психологічного здоров'я працівників ДСНС : монографія. Харків : ХНАДУ, 2016. 296 с.
17. Стрес-асоційовані розлади здоров'я в умовах збройного конфлікту : монографія. Дніпро : Акцент ПП, 2019. 324 с.
18. Теорія і практика управління страхом в умовах бойових дій: методичний посібник. Київ : ЦУЛ, 2023. 92 с.
19. Титаренко Т.М. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій. Київ : КНТ, 2023. 218 с.
20. Фомич М.В., Кришталь М.А., Теслюк П.В. Психологічні особливості розвитку професійно важливих якостей начальників караулів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту : монографія. Черкаси: видавець Ю. Чабаненко, 2014. 166 с.

Інформаційні ресурси

1. Екстремальна психологія : підручник / за ред. О.В. Тімченка. Київ : ТОВ «Август трейд», 502 с. URL: <http://surl.li/kjpdv>.
2. Кодекс цивільного захисту України : закон України, 02.10.2012 р., № 5403-VI. URL: <http://surl.li/fiacab>.
3. Наказ МВС України від 31.08.2017, № 747 «Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій». URL: <https://cutt.ly/ITk0vqW>.
4. Миронець С.М. Психологія діяльності міжнародних гуманітарних місій: теоретичні та прикладні аспекти : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 712 с. URL: <http://surl.li/kjfwz>.
5. Приходько І.І., Колесніченко О.С., Тімченко О.В. Психологія екстремальної діяльності : навч. посіб. Харків : НА НГУ, 2016. 571 с. URL: <http://surl.li/lfynz>.

Розробник:

професор кафедри психології
діяльності в особливих умовах

доктор психологічних наук, професор *Г.Грибенюк* Геннадій ГРИБЕНЮК